

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

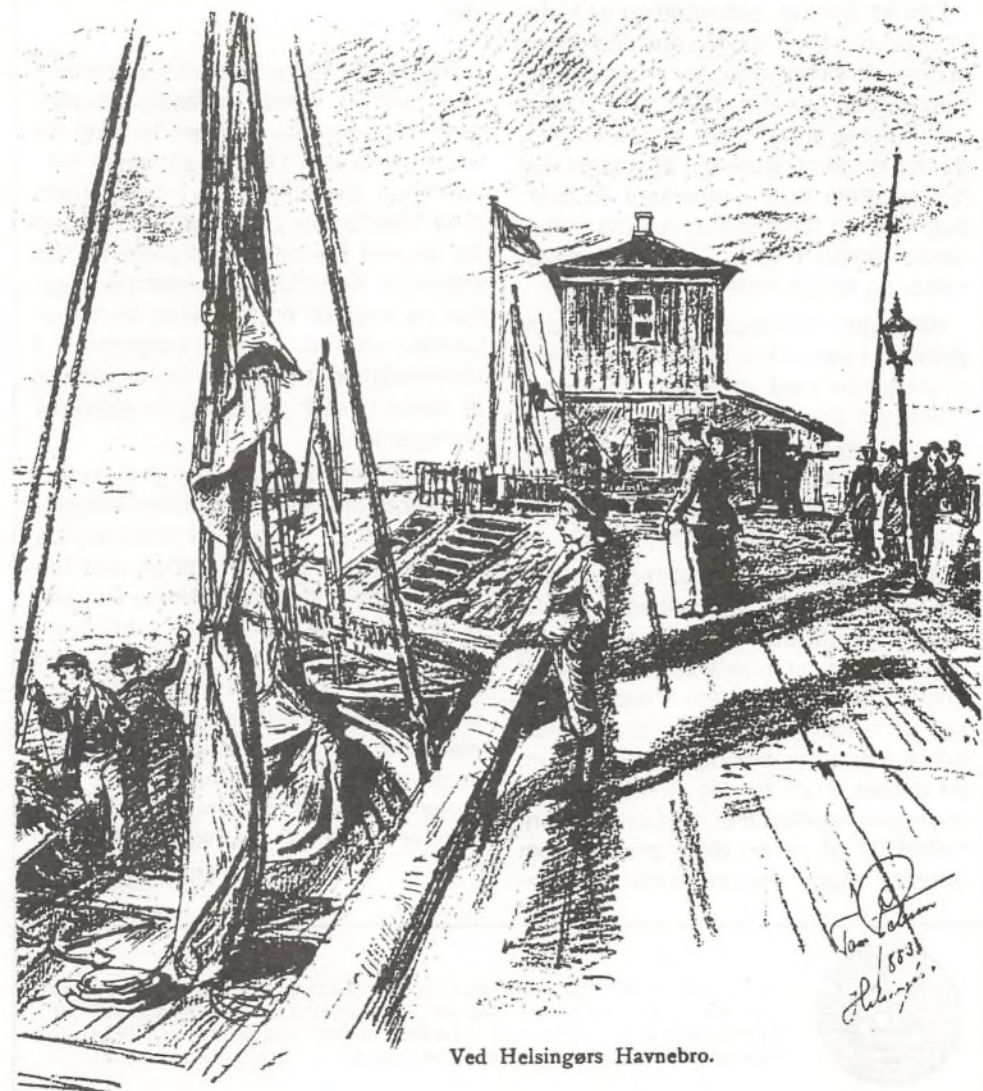
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FORENING & MUSEUM

MEMLEMSBLAD FOR HELSINGØR MUSEUMSFØRING * NR 3 1990

Ved Helsingør Havnebro.

*John Andersen
1853
Helsingør*

Pionerprojekt på Flynderupgård:

Borgerne skal selv fortælle historien

I en tid, hvor et jerntæppe og en kjolelængde kan falde fra den ene dag til den anden, er samtidshistorie en krævende opgave for museumsfolket. I én vigtig del af deres virksomhed skal de anlægge det lange perspektiv, i en anden skal de registrere og dokumentere en hverdag i hastig forvandling, vor tids pulserende tempo i kultur, sociale forhold, teknik og meget andet.

Helsingør Kommunes Museer blev pionerer i den aktive indsamling af samtidshistorien med projektet "Et døgn i Helsingør" i fjor og vil i september følge det op med den store udstilling på Flynderupgård, som museumsinspektør *Anne Majken Snerup Rud* står for, og som hun beskriver andetsteds her i bladet.

Denne udstilling bliver vistnok den første i sin art. Det er simpelthen folk selv, der skal fylde den med de billeder og ting, de føler er relevante. Snerup Rud ønsker den størst mulige bredde i kredsen af "udstillere", som nu skal samarbejde i grupper om den præsentation, de ønsker. Forhåbentlig vil Museumsforeningens medlemmer talstærkt og entusiastisk gå med i dette projekt, som rummer meget fascinerende mulighe-

der.

Traditionelt har et museum været stedet, hvor et emne professionelt blev præsenteret for de besøgende. Med "Et døgn i Helsingør", denne sommers aktiverende særudstillinger i samarbejde med Malerlauget og Wiibroes Bryggeri og nu med Flynderupgård-projektet har Helsingør Kommunes Museer på frugtbar vis begyndt en fornyelse, hvor museumsgæsterne og borgerne i almindelighed inddrages. De er med til at skabe udstillingerne, og de aktiveres som gæster.

For staben på Helsingør Kommunes Museer er denne pionérgerning krævende på mange måder, for sideløbende med alt det folkelige liv i salene, skal den professionelle standard holdes. Der kan blive god for al den støtte, som Museumsforeningen og andre bør yde, men resultatet vil også blive markant: et museum, hvor samtidshistorien har en rimelig placering, og hvor udadvendthed, engagement og samarbejde med borgerne giver helt nye muligheder som kulturel institution i det lokale samfund

Birger Mikkelsen.

FORENING & MUSEUM redigeres af redaktør Birger Mikkelsen (ansvh), museumschef Kenno Pedersen og museumsinsp. Lars Bjørn Madsen. STOF til bladet bedes indsendt til Helsingør Museumsforening, Hestemøllestræde 1, 3000 Helsingør.

ANDELSFRYSERI Monument & Museum

ved museumschef Kenno Pedersen

I 1989 fik Helsingør Kommunes Museer tilbudt Tikøb Andelsfryseri kvit og frit. Med godkendelse af Kulturelt Udvalg og senere Økonomiudvalget har museerne nu kunnet takke ja til frysehuset, som hverken er særlig gammelt, særlig smukt eller stort, men derimod er ganske interessant i kulturhistorisk sammenhæng. Frysehuset ligger i lavningen, hvor Søgårdsvej i Tikøb munder ud i Harreshøjvej. Det er intakt og fungerer endnu som andelsfryseri for en lille kreds af andelshavere. Imidlertid vil det nok kun være et spørgsmål om begrænset tid før andelsfrysehuset endeligt har udtjent sin rolle. Udviklingen er ganske enkelt løbet fra denne form for fryseanlæg. Idag råder stort set alle husstande over en eller flere dybfrysere.

Fryseteknikken er forholdsvis ny i husholdningerne. Den vandt frem i tiden efter Anden Verdenskrig, og da først på landet. Her sluttede man sig på vanligvis sammen i andelsselskaber, og opførte fra slutningen af 40'erne andelsfrysehuse, hvor kød, fjerkræ, bær og grøntsager kunne opbevares. Hermed svandt betydningen af saltning, røgning, tørring, henkogning og syltning, metoder som man i århundreder havde gjort brug af, når fødevarer skulle beredes til at kunne opbevares over længere tid. Fryseteknikken var ikke alene betydelig lettere, men også langt mindre tidkrævende.

Frysning er en gammelkendt metode til konservering af madvarer i de egne på jorden, som har vinter en stor del af året. Eskimoerne havde for eksempel en intensiv jagt- og fangstperiode umiddelbart inden vinteren med henblik på at lagre fangsten udendørs. Denne måde at opbevare føde omfattede også bær. Paralleler kan trækkes til samerne.

I sydligere egne, hvor kuldegraderne om vinteren var knapt så høje og stabile, måtte man ty til ishuse og iskældre. Disse kunne indrettes på meget forskellig måde, men alle med den åbenlyse skavank, at de kun gav mulighed for begrænsede kuldegrader og dermed anvendelighed ved konservering af fødevarer. Det geografiske aspekt var afgørende for udbredelsen af denne form for fødevarerkonservering.

Hvorom alting er, så har ishuse og -kældre haft en vis udbredelse også i Danmark. Kildemæssigt kan anvendelsen af ishuse og -kældre i Helsingør først dokumenteres fra slutningen af 1500-årene, men har utvivlsomt været kendt tidligere.

I kilderne optræder betegnelsen ishus eller iskælder ikke direkte, men derimod under betegnelsen iskule. En vis Hans van Han tog således vare på Frederik den Andens iskule på bakken ved Lundegård. Hvornår den pågældende iskule eksakt er blevet etableret er uvist, men i 1585 ansættes bemeldte Hans van Han til "at skulle have opseende og flittig vare hans Majestæts isgruffver udi hans Majestæts len her udi riget". Antagelig er det den kegleformede bygning, der ses på Braunius's plan over Helsingør, som er gengivet i Theatrum Urbium fra omkring 1585. Frederik den Andens "isgrav" eller iskule ved Helsingør har således tilsyneladende været en kælder overdækket med en stråttækt bygning. Man hører tilsyneladende ikke yderligere om den kongelige iskælder ved Lundegård og lysthuset "Lundehave". Men al den stund betegnelsen "iskule" er blevet bevaret i stednavnene "Iskulebakke" og "Iskuleløkke", har den givetvis været ganske anselig og må have

fungeret i en længere årrække.

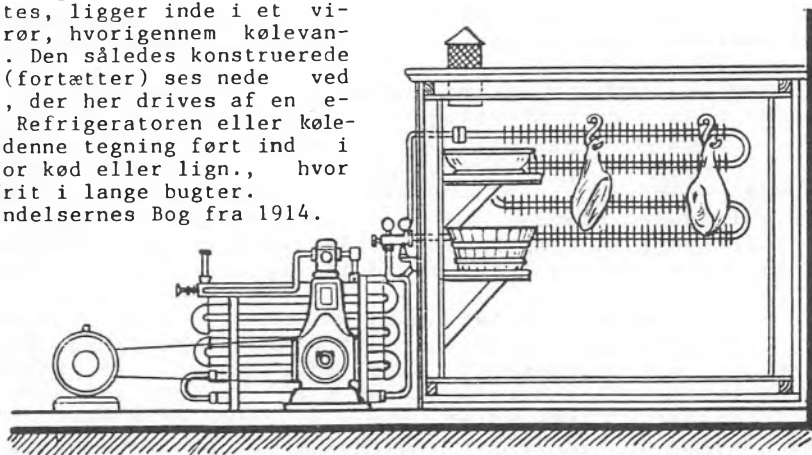
Hvorvidt borgerne i Helsingør også har haft iskuler eller iskældre er uvist, men det har næppe været nogen udpræget foreteelse. De arkivalske kilder, som ganske vist kun er blevet gennemgået usystematisk, synes at tie herom. Men i givet fald har det nok blot været små, uanselige jordgravede huller med simpel overdækning.

Et faktum er det imidlertid, at borgerskabet i 1700-årenes anden halvdel i stigende grad begyndte at servere frosnen vin- eller frugtsaft som desserter, eller som det nyeste nye på den tid-flødeis. Lægen J.C. Tode mente endog, at det selv hos håndværksfolk var blevet almindeligt omkring 1782 at slutte et gæstebud med is, der var bestilt fra en konditor.

Hvad enten man nu bestilte den ønskede isdessert hos konditoren eller selv havde mulighed for at fremstille den, måtte der anvendes en blanding af naturis og salt for at den fornødne lave temperatur ved fremstillingen kunne opnås. Hertil krævedes rigelig med naturis, som da enten krævede egen iskule eller, at man på anden måde har haft adgang til at skaffe den fornødne is.

Eget ishus eller kælder har forståeligt kun været de færreste beskåret, men i slutningen af 1800-årene dukkede nye muligheder frem. Rådede man over den fornødne plads og kunne man ofre hvad det kostede i såvel anskaffelse som drift, så var det såkaldte

Kulsyrekeleeanlæg, af den type, man benyttede i første halvdel af dette århundrede. Det bugtede rør, hvori kulsyren fortættes, ligger inde i et videre bugtet rør, hvorigennem kølevandet strømmer. Den således konstruerede kondensator (fortætter) ses nede ved kompressoren, der her drives af en elektromotor. Refrigeratoren eller kølerøret er på denne tegning ført ind i et kølerum for kød eller lign., hvor det ligger frit i lange bugter. Tegn. i Opfindelsernes Bog fra 1914.

isskab en ny mulighed. Samtidig vinder maskinellet fremstillet is frem, som gjorde det muligt at få blokis året rundt.

Fremstilling af bajersk øl gjorde fra omkring midten af forrige århundrede ølbryggerierne til storforbrugere af is til nedkøling. I modsætning til hvidtøl skulle bajersk øl forædles ved kold lagring på fade. For at sænke og stabilisere temperaturen i de respektive lagerkældre måtte der sædvanligvis anvendes is. Selvom voldkældrene på Kronborg således rummede en naturlig kølighed var dette ikke helt tilstrækkeligt til lagring af det bajerske øl, som Wiibroes Bryggeri begyndte at brygge i 1850'erne. Der måtte anvendes store mængder naturis. Isen skaffedes ved at man "isede" på de talrige vandhuller i omegnen. Voldkældrene på Kronborg suppleredes i 1878 med ny lagerbygning med ovenliggende isrum. Bryggeriet var endog leveringsdygtig i blokis til køling af østers og parfait-is i byens finere husholdninger. Samtidig med opførelsen af endnu en øllagerbygning i 1883 investerede bryggeriet ikke alene i et nyt ishus, men tillige i en ismaskine, som herefter løbende sørgede for den mængde is som behøvedes i produktion og salg til private. Blandt aftagerne af is var også mejerier og fiskeforretninger inden disse selv fik økonomisk mulighed for at investere i ismaskiner.

Da dybfrysning lanceredes i 1940'erne var det den lave temperatur, og den derigennem hurtige indfrysning, som skilte den nye konserveringsteknik fra den gamle. Allerede under Første Verdenskrig havde man søgt at frysekonservere forskellige levnedsmidler uden større succes, idet man ikke havde anvendt tilstrækkelig lave temperaturer. Hverken udseendet eller smagen af de frysekonserverede levnedsmidler var særlig overbevisende. Der var derfor en udbredt skepsis over for frysekonservering. Netop for at markere den forbedrede frysekonserveringsmetode, som blev taget i anvendelse i 40'erne, blev begrebet "dybfrost" lanceret. Men først i 50'ere slog dybfrosne levnedsmidler for alvor igennem efter en målrettet reklame: dybfrysning var den

overlegne konserveringsmetode, næringsværdier og smag var fuldt på højde med den ferske mads, og når det gjaldt grøntsager og fisk endog bedre.

Samtidig med gennembruddet for dybfrostvarer begyndte "dybfrysere" så småt at vinde indpas i de private husholdninger, hvor de supplerede "køleskabet".

Kollektive fryseanlæg begyndte, som tidligere omtalt, så småt at blive etableret i slutningen af 1940'erne og da navnlig på landet. De tidligste "frysehuse" var indrettet med "indfrysningrum" på -35 c og et fryselagerrum på -20 c. Man kunne derfor selv på varme sommerdage se husmødre vinterligt påklædte. Senere udvikledes anlæggene, og de fleste frysehuse blev indrettet med frysebokse i et tempereret lokale. Akkurat som andelsfryseriet i Tikøb, der har to rækker med 12 frysebokse. Andelsfrysehuset er opført i 19 .

Gennem de seneste årtier og da vel navnlig i 80'erne er forbruget af dybfrostvarer vokset nærmest eksplosivt. Denne udvikling skal ses i nøje sammenhæng med udbredelsen af hjemmefryseren. Fremkomsten af mikrobølgeovnen i 80'erne har sat yderligere skub i forbruget af frostvarer, som i stigende grad også er kommet til at omfatte de såkaldte "færdigretter". Noget som på en måde meget godt illustrerer ændringer i livsmønsteret. Tiden er med andre ord løbet fra det kollektive "andelsfryseri". Resultatet har da

Andelsfrysehuset set fra Søgaardsvej i Tikøb. Foto. Carsten Møller 1990.

også været nedlæggelse af de fleste. Enkelte fungerer endnu, men deres dage er talte. Skal et andelsfryseri derfor bevares for eftertiden, er det på høje tid at gribe ind. Dette er nu sket, da Helsingør Kommunes Museer har valgt at bevare Tikøb Andelsfryseri som et slags "monument" og illustration af denne form for andelsforetagende.

Derudover kan den lille bygning meget vel anvendes i udstillingsøjemed, hvor skiftende udstillinger over emner inden for dansk andelsbevægelse og landbrugshistorie vil være nærliggende. Vægarealet vil således kunne anvendes til plancher, medens den ene fryseboksække vil kunne tænkes anvendt, som en slags "sokkel" for en montre til udstilling af genstande, som vil kunne udstilles i den uopvarmede og usikrede bygning.

Det har længe været et stort ønske for museerne at få muligheder for bedre at kunne betjene netop Tikøb-området. Gennem etableringen af et slags lille "filialmuseum" i Tikøb Andelsfryseri vil dette kunne ske på en billig og hensigtsmæssig måde, ligesom den museale virksomhed generelt vil blive langt mere homogen m.h.t. indsamling, bevaring, forskning og formidling.

PILOS PORTRÆTTER AF FREDERIK DEN FEMTE -tradition og fornyelse

af Mona Christensen

Kulturværdiudvalget besluttede i oktober måned at overdrage Carl Gustav Pilos meget fornemme portræt af Frederik V., konge af Danmark og Norge, til Marienlyst Slot. Portrættet blev solgt på Bruun Rasmussens auktioner i foråret til en svensk køber for lidt under 2 millioner kr., og det blev derfor til dato et af de dyreste malerier, der er solgt i Danmark. Fra kulturværdiudvalgets side anså man imidlertid maleriet for at være et så kostbart nationalt klendie, at man vedtog at nedlægge forbud mod at føre maleriet ud af landet. Staten

overtog derefter billedet med blandt andet økonomisk støtte fra Augustinus Fonden, og i den forbindelse er det nu afgjort, at billedet skal hænge på Marienlyst Slot, hvortil Helsingør Kommunes Museer med støtte fra nogle af de store fonde selv havde søgt at erhverve det under auktionen i foråret.

Til Carl Gustav Pilos meget smukke portræt af Frederik V. knytter der sig en ganske særlig interesse for Marienlyst Slot. Slottet blev nemlig opført af arkitekten Nicolas-Henri Jardin mellem 1759-63 til overhofmarskal og lensgreve Adam Gottlob Moltke, der i virkeligheden handlede på vegne af sin nære ven og konge, Frederik V. Hermed skabtes et af de tidligste og smukkeste eksempler på nyklassicistisk arkitektur i Europa. A.G.Moltke er desuden direkte stamfader til grev Carl Adam Moltke, Christiansholm, der var den, der i foråret udbød maleriet til salg. Det er derfor sandsynligt, at maleriet har været en personlig gave fra kongen til sin overhofmarskal.

Carl Gustav Pilo levede mellem 1711-1793. Han var svensk af fødsel, men virkede i Danmark fra 1741 til 1772 som rokokotidens største maler. Især portrætterede han den kongelige familie og rigets stormænd med til tider livfulde og brede penselstrøg og med en stor koloristisk virtuositet. Men til trods for at Pilo i de tredive år, han virkede i Danmark,

malede en mængde andre portrætter end af Frederik V., nåede han alligevel iflg. regnskaberne fra 1748-63 at få betaling for over 50 portrætter af kongen, deraf 4 rytterportrætter i naturlig størrelse, 16 legemsstore helfigursportrætter og 25 knæstykker. Dette skyldes først og fremmest, at han blev ansat som hofmaler og skulle forsyne majestæten med portrætter, der dels blev brugt i repræsentativ sammenhæng, dels blev foræret til venner og bekendte og dels prydede monarkens egne gemakker. Men mange af disse billeder må anses for rene værkstedsarbejder, da man ved, at Pilo havde ansatte i sit atelier. I det følgende skal vi se, hvordan Pilos skildring af Frederik V. ændrer sig fra den rene rokoko hen mod den gryende klassicisme. Samtidig skal vi se en udvikling, som også afspejler de forskellige måder, Pilo skildrer monarken på.

Chr. Elling deler Pilos malerkarriere i Danmark op i tre stilperioder: den første fra 1740 til 1748-50, anden periode til 1757-58, tredje periode fra 1758 til afskedigelsen fra sit embede og landsforvisningen i 1772. At inddele Pilos arbejder er forbundet med en vis vanskelighed, da Pilo sjældent daterede sine arbejder; men i denne sammenhæng synes det mere rigtigt at dele Pilos stilperioder op således: Første periode fra 1741, året hvor Pilo for første gang sætter sin fod på dansk grund, til 1747, året hvor han får

ansættelse hos Frederik V., som jo netop havde været regent eet år. I denne periode synes Pilo stadig som eleven, der prøver sine egne grænser af. I anden periode, 1747-53, når Pilo højdepunktet af sine kunstneriske evner. Han behersker koleritten, opstillingen og posituren. Efterspørgslen på Pilos arbejder voksede naturligvis efter ansættelsen hos kongen og Pilos evner og modenhed viste sig at vokse med de krav, som bestillingerne medførte. Elling skriver, at "unægtelig kom ogsaa Pligtarbejdets Forbardelse, Routinen, til at mærke ham", men han skriver også: "Dog, sligt har ringe Vægt, naar hans Gernings Værd og Omfang skal vaales." I 1754, starten på den tredje, mere klassicerende periode, maler Pilo sit første rytterportræt af Frederik V. I dette og de følgende rytterportrætter bruger Pilo en hel anden palet. Det er de brune og sorte farver, der dominerer, og de levende, lette og koloristiske rokokoportrætter er nu afløst af en mere monumental fremstilling. På grund af stærkt stigende nationale følelser i Danmark malede Pilo i den sidste, klassicistiske periode, fra 1760 til sin død i 1793, ikke Frederik V. med undtagelse af et grisaille-portræt fra 1762 på Marienlyst Slot.

Selv om Pilo, så vidt det vides, aldrig har været i Frankrig, rokokoenes hjemland, lod han sig alligevel inspirere af den franske barokmaler, Hyacinthe Rigaud (1659-1743). Rigaud

Carl Gustav Pilos portræt af Frederik den Femte, som nu hænger på Marienlyst Slot.

malede i 1701-02 et portræt af Frankrigs konge, Ludvig XIV. Portrættet er et typisk eksempel på, at kunsten er blevet et redskab for det enevældige monarki og er blevet en vigtig del af propagandaapparatet. Billedet viser og bekræfter netop kongens magt, storhed, heltedød og ufejlbarlighed. Allerede Sirén skriver, at Rigauds billede af Ludvig XIV i høj grad synes at have påvirket Pilo, for da denne malede Frederik V. i kroningsdragt overfører han kongens positur og hele opstilling fra dette portræt. Kongen holder med højre hånd om marskalstaven, og venstre hånd holdes kækt og sejr sikkert i siden.

Begge har hermelinskåben skødesløst slynget om sig, men i Pilos portræt synes tyngden bedre skildret. Også Pilos palet synes mere varieret. Den spænder fra det sarteste rosa til den mørkeste bordeaux, fra det svageste blåviolette til det dybeste grønne, fra en lysende gul til den varmeste orange, og selv de blå farver er repræsenteret i det orientalske tæppe, hvorpå kongen - omend noget akavet - står. Pilo har været hele paletten rundt. Karnationen synes også friskere på Pilos portræt. Rigauds forholdsvis lukkede, urolige og mørke baggrund med de store draperier har Pilo erstattet med en mere åben, en mere fantasifuld baggrund, hvor Newtons tyngdelov synes helt ophævet. Hvad angår penselføringen viser Pilos portræt en mere let og friere hånd. Pilo følger konventionen fra barok-portrættet af Ludvig XIV., men fornyer samtidig sit portræt af Frederik V: ved at tilsætte elementer af rokokoens lethed, friskhed og uskyldighed.

På Bruun Rasmussens internationale auktion i foråret 1989 kom der et hidtil ukendt portræt af Frederik V. til salg. Portrættet er et knæstykke og viser kongen iført halv rustning, også kaldet en kyras, over lys frakke eller køllert med guldtrækkeri. Han bærer elefantordenens blå bånd og har i venstre side en brilliantbesat kårde i skeden. Højre hånd støttes til en marskalstav. Hans positur er identisk med kroningsbilledet, men figuren

er mere omhyggeligt gennemarbejdet. Baggrunden er blevet endnu mere åben end i kroningsbilledet og gengiver nu et mærkeligt, fortryllet og fantasifuldt univers. Kontourerne synes opløste, og kongen bliver et med den illusionsverden, hvori Pilo har portrætteret ham. Kongens lange hår falder, som om en let brise leger tag-fat i det. Maleriet er holdt i blå, rødbrune, rosa og gyldne farver. Skønt Pilo har malet adskillige portrætter af Frederik V., så hører dette portræt til et af hans allerbedste og indtager bl.a. derved en fremtrædende plads i hans produktion. Pilo har ikke dateret billede, men da han i 1749 maler et lignende portræt, som hænger på Bregentved, må det formodes at være fra omtrent samme år.

Pilo portrætterer i de følgende år en del knæstykker af kongen i fuld rustning, men varierer her kompositionen en smule, idet kongen nu holder marskalstaven i venstre hånd og hans højre arm er skjult af kroppen. Et godt eksempel på denne type er Frederiksborg Museets portræt, dateret 1751, hvor penselføringen er blevet mere frimodig, bred og pastos end tidligere. I helfigurbillederne, hvor kongen monumentalt portrætteres til hest vender monarken også ansigtet mod venstre. Først i portrætterne fra 1750'ernes slutning, hvor kongen er gengivet i sort rustning, drejes skabelonen 180°, og det er nu højre hånd, der hviler i taljen og venstre hånd,

der støtter mod marskalstaven.

Partikulærkassen betalte i 1760 et portræt, hvori kongen er iført rød generalsuniform. Her er den lette, flygtige og flotte penselføring afløst af en grundigere og mere gennemarbejdet teknik. Den lyse og detaljerede palet er afløst af en mørkere og strammere og modsætningen mellem lys og skygge markeres stærkere. At Pilo i sit konservatorarbejde ved Den kgl. Malerisamling kom i berøring med bl. a. malerier af den hollandske maler, Rembrandt, synes at komme til udtryk i dette maleri. Det er mere dramatisk i sin udformning, og Pilo synes på vej væk fra rokokkens sødme og uskyldighed. Til trods for at maleriet stadig indeholder levn fra rokokotidens konvention anes den gryende klassicisme. Den portrætterede får et mere sluttet omrids og synes mere at have stillet sig op for at blive portrætteret. Der er en vedvarende ro over kongen. Denne ro savnedes helt i de tidligere omtalte knæstykker, hvor det synes som havde Pilo fanget regenten i et enkelt øjeblik. Maleriet synes at have mistet det tilsyneladende improviserede, som vi så i Pilos tidligere malerier, og fremtræder med sin alvor og enkelhed som et eksempel på den begyndende klassicisme. At Pilo også har følt sig inspireret af Saly og Jardin, som var blevet kaldt til Danmark fra Frankrig i henholdsvis 1753 og 1754, og som begge var tilhængere af klassicismen, ses bl. a. ved, at

Pilo har placeret kongen i et lukket rum op mod en søjle og med pilastre i baggrunden.

Når vi sammenligner Pilos portræt af Frederik V. i kroningsdragt med portrættet af kongen i rød generalsuniform, synes påvirkningen af de nye strømninger at træde tydeligt frem. Men til trods for at de omtalte portrætter alle var bestillingsarbejder, anes Pilos egen stil i hver eneste linie og hver enkelt farveholdning. Og til trods for at alle disse portrætter er blevet fremstillet i en bestemt hensigt, nemlig at vise kongens magt, storhed, ædelmodighed og heltemod, satte det aldrig grænser for Pilos favnende oeuvre.

Litteratur.

Germain Bazin, Der Louvre, München und Zürich 1958.

Carl Gustav Pilo i Danmark, Utställning i Nationalmuseum, Stockholm 1985.

Dansk Kunsthistorie, bd. 1-5. Red. Vagn Poulsen, Erik Lassen og Jan Danielsen. Politikens forlag. København 1972. Afsnittet om Pilo er skrevet af Torben Holck Colding.

Christian Elling, Rokokoens Portrætmaleri, København 1935.

Christian Elling, "Senbarok og rokoko" i Erik

Zahles Danmarks Malerkunst. København 1943.

Sverige och Danmark. Stockholm 1902.

Osvald Sirén, Carl Gustav Pilo och hans
förhållande til den samtida porträttkonsten i

Bo 6. Wennberg, Svenska Målare i Danmark
under 1700-talet. Lund 1940.

Vilhelm Petersen - en glempt guldaldermaler

Særudstillingen
på Marienlyst
Slot er forlænget
til og med den
16. september '90.

SKO TIL MUSEET

Bymuseet er vant til at modtage lidt af hvert til samlingerne. Den nyeste gave er dog en af de helt usædvanlige og fornemme. Den har da også givet museets medarbejder en spændende, men vanskelig opgave.

Fra Amor Sko i Helsingør har vi modtaget en stor samling sko, som Louis Mohr har samlet fra 1907 til nutiden, og registrering og tidsbestemmelse af dem kræver en del hovedbrud og diskussion mellem medarbejderne. "Nej, sådan

nogle gik jeg i i 1970; de er ikke fra 50'erne." "De der fra 1920 kunne også bruges i dag." Moden har det jo med at gentage sig selv med års mellemrum, så tidsbestemmelsesproblemerne er forståelige nok. Amor Sko er en gammel forretning, startet 1907 i Stjernegade 1 af Louis Mohrs far Albert Mohr, og deraf kommer navnet "AMOR". I 1937 overtog Louis Mohr forretningen, der siden var udvidet betydeligt. I dag er det sønnen Henrik, der viderefører den velrenommerede skoforretning.

A. Aagaard.

NYT SPENDENDE UDSILLINGS- PROJEKT PÅ FLYNDERUPGAARD- MUSEET.

*Ved museumsinspektør
Anne Majken Snerup Rud*

Som de fleste af museumsforeningens medlemmer sikkert ved, foretog museumsforeningen og museerne sidste år en stor indsamling om nutidens hverdagsliv. Under mottoet "Et døgn i Helsingør" deltog mange af Helsingør Kommunes indbyggere aktivt i arbejdet.

Inspireret af denne succes fik vi den ide, at lave en udstilling om nutidslivet på samme vis. For når emnet er nutidens kulturhistorie, må det da være naturligt, at det er alle kommunens borgere, der fortæller om det og ikke bare museets folk.

Vi forelagde ideen for Kulturfonden, der skal støtte nye og usædvanlige initiativer inden for kulturen, og det må vel siges, at dette projekt er usædvanligt på flere måder: På trods af at moderne kulturhistoriske museer arbejder meget med samtids-historie, er det sjældent, der laves udstillinger om det, og det er også en nyskabelse, at det er publikum, der skal lave ud-

stillingen. Kulturfonden mente da også at kunne støtte projektet, og nu er arbejdet gået igang.

Udstillingen skal hedde "Din verden - min verden" og åbner d 27. september på Flynderupgård Museet. Det er forløbige, hvad vi, på museet, ved om den udstilling !!!

For det er nemlig helt op til deltagererne at bestemme, hvilke sider af deres egen dagligdag det skal handle om. Man kan vælge at vise hvordan man bor, spiser, arbejder, tilbringer fritiden, hvorledes livet går for sig i institutionerne, i forretningerne, i hjemmene, i køkkenet, osv, osv. Udstillingeformen kan være fotografier, tegninger eller tableauer, fuldstændig som man lyster (og som der er plads til).

Det er meget nemt at komme til at være med! Man udfylder bare det, her i bladet indlagte, tilmeldingsskema og skriver hvilket emne, man er interesseret i. Når vi så har modtaget blanketten, indkalder vi til et lille møde med de, der ønsker at arbejde med samme tema. Derefter forbereder gruppen i fællesskab deres del af udstillingen.

Hvis man gerne vil deltage, men ikke rigtig har nogle ideer, er man velkommen alligevel. Ideerne skal nok komme når vi mødes.

Udstillingen er tilrettelagt således, at alle kan være med - det er ikke spor svært. Vi står bi med råd og dåd, og man kan efter behov tilkalde hjælp, hvis der opstår problemer.

Man behøver heller ikke at holde sig tilbage på grund af tidmangel. Det er ikke hensigten, at man skal bruge uger og måneder på udstillingen. Et par aftener, en halv week-end til planlægning og forarbejde og nogle timer til selve monteringen kan de fleste nok afse, til gengæld for at være med til en "Danmarkspremiere".

Det er vores håb, at den færdige udstilling vil vise hvor mange facetter, der er i nutidens almindelige hverdagsliv - og dermed hvor righoldig vor tids kulturhistorie i virkeligheden er.

Måske kan udstillingen også medvirke til, at vi lærer hinanden bedre at kende og dermed bliver nogle fordomme kvit.

Der er således mange gode grunde til at melde sig til. Det er endnu ikke for sent, men skynd dig !

Helsingörs Avis. 1841.

At jeg er flyttet fra Stranbgaden No. 245 til No. 363 samme Gade, hvor jeg som forhen skal bestræbe mig for at tilfredsstille mine ærede Kunder med godt og durabelt Arbejde, undlader jeg ikke herved at bekendtgjøre.

Arbødigst
Andresen,
Sfomagermester.

En Dreng af honnette Forældre kan blive anraget i Lære hos Blikkenslagermester L. W. Sabra, boende i Stjernebgaden No. 329.

Et lidet Parti udmærket fede islandske Sild, der i Smagen ganske ligne de flamske, er arriveret og udsælges til 1 Itbd. 4 Mk. pr. Dunk hos C. E. Thune.

Gammel norsk Ost er nu atter arriveret hos E. B. Hilligsøe.

En meget god St. Julien sælges for 32 β. pr. Bouteille (Anferviis billigere) hos E. B. Hilligsøe.

Paa Loverdag kommer en Bogn paa Torvet med Gulerødder fra Landet.

Damp-Chocolade,

Vanille - Sib

SLESVIGREJSEN

BUSTUREN TIL SØNDERJYLLAND - SLESVIG: 24. - 27. MAJ 1990.

Hvor er vi medlemmer af Helsingør Museumsforening heldige, at vi har en formidler i Poul Korse, der med sin store historiske interesse fører os rundt på dejlige ture og med stor glæde opfrisker den Danmarkshistorie for os, som vi nok har lært i skolene, men som så mange andre ting er gået lidt i glemmebogen.

Sidste år havde vi, også under Poul Korsens ledelse, en dejlig tur til Lübeck. I år gik turen i dagene 24. - 27. maj til Sønderjylland og Slesvig. Igen blev det et meget vellykket arrangement.

Vi startede fra Posthuset kl. 6.15 om morgenen, alle friske og oplagte. Den yngste deltager var en pige på 12 år og den ældste, en frisk og vital "fyre" på 91 år. ("Fyren" - Alfred Christiansen har også skrevet om turen i dette blad). Turen foregik med Scan-Tourist i en bus med alle faciliteter og en 1. klasses buschauffør, Børge.

På turen, der absolut ikke følte lang, gjorde vi mange små ophold. Efter at have passeret "Den gamle Grænse" kørte vi til Christiansfeld, brødremenighedens by, hvor vi så de mange særprægede bygninger, Brødrehuset, Søsterhuset, Kirken og "Guds Ageren" (Kirkegården). Vi indtog vores medbragte frokost på torvet og selvfølgelig fik forretningerne med de berømte honningkager også en god handel med mange af os. Derefter gik turen til Haderslev, hvor vi besøgte Domkirken og udover det smukke kirkerum fik forevist de smukke messehageler med tilhørende antependier, som Dronning Margrethe II har været mester for.

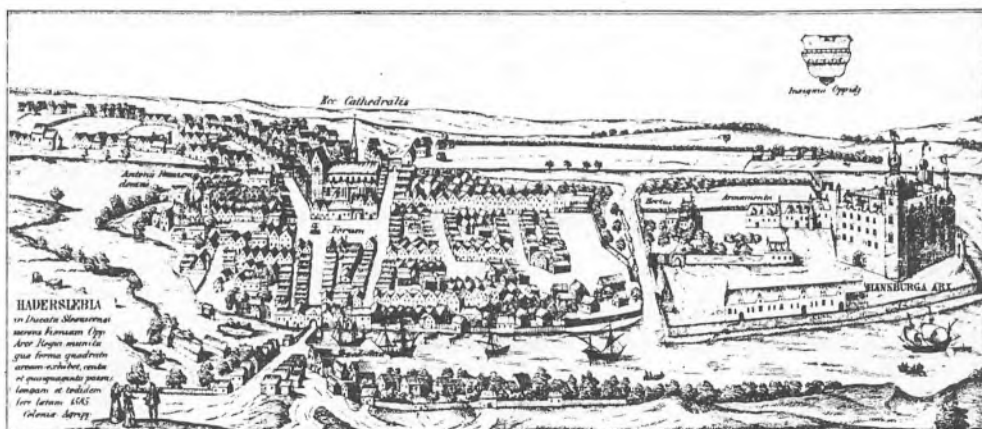
Fra Haderslev gik turen til Hærvejen, hvor Poul Korse fortalte Danmarkshistorie ved Immervad bro, Hæruif-stenen og Urnehoved gamle tingsted. Derefter tværs over Sønderjylland til Rudbøl kro ved grænsen, hvor vi blev indkvarteret i dejlige værelser for to overnatninger.

Den følgende dag startede vi på nok en dejlig tur, hvor vi var af bussen mange gange for at se - besøge - opleve. Turen gik bl.a. til Løgumkloster med den smukke kirke, Trøjborg og Gallehus, hvor Guldhornene blev fundet. Ved Højer sluse oplevede vi marsken og besøgte det nye fremskudte dige og der blev også tid til at besøge Møgeltønder, Schackenborg og marskens "hovedstad" - Tønder.

Så gik turen over grænsen, for naturligvis skulle der også aflæg- besøg på det berømte Nolde museum. Selv om der to gange har været udstillinger af Nolde malerier på Louisiana, var det en særlig stor oplevelse at se mesterens værker i det museum, han selv har skabt.

Turen gik så atter "hjem" til Rudbøl kro, hvor vi spiste og hyggede os i vort eget fornøjelige selskab, inden vi mætte - ikke mindst af alle dagens dejlige oplevelser - gik til køjs for at få hvilet ud, inden en ny dags mange spændende oplevelser.

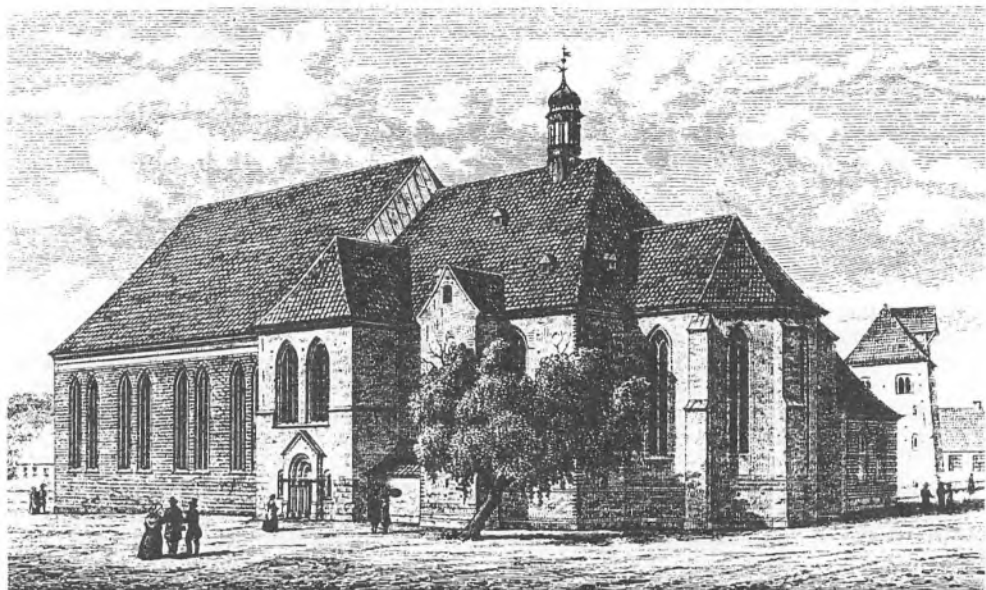
Næste morgen sagde vi farvel til Rudbøl og kørte fra Sønderjyl- lands vestkant mod landsdelens bakkede østside. Efter besøg i Frøslev-lejren og dens museum gik det via Søgård kaserne og Græsten slot til Dybbøl, der naturligvis gav stof til en grundig gennemgang af nogle af den nyere Danmarkshistories mest skæbne-

Haderslev efter Theatrum urbium

svangre begivenheder. Kort efter gjorde vi ophold ved Broager kirke med de to tårne og kirkegården med krigergrave fra 1864 og mindehøj for sognets faldne i 1. Verdenskrig. Broager fik en speciel "kærlig" behandling, hvilket ikke mindst skyldes, at både vores rejseleder, Poul Korse, og museumsforeningens formand, Ervin Jepsen, der også deltog i turen, begge er født og opvokset her.

Den smukke Fjordvej langs Flensborg Fjord førte os til Kruså, hvor vi passerede grænsen for ad den gamle hovedvej at se og høre om steder som Sankelmark, Oversø og Isted - i dag tyske lokaliteter, men gammelt dansk område, der stadig har klang i vor historie.

DOMKIRKEN I SLESVIG.

set fra den sydlige Side

Dagens mål var Slesvig, hvor vi overnattede på det danske Hotel Skandia, igen et fortrinligt hotel. I Slesvig blev der tid til at besøge både Domkirken, Hedeby og Dannevirke og mange af deltagerne benyttede aftenen til en spadseretur gennem byen og langs Slien.

Næste dag gik turen først til Rendsborg - det "gamle" Danmarks sydligste grænseby. Vi kørte videre højt svævende over Kielerkanalen gennem Holsten til "Holstensk Schweits" med ophold i Eutin og senere turens sidste besøg i Burg på Fehmern, hvor en meget gammel sten i kirkemuren fortalte, at her havde Erik af Pommern, Helsingørs grundlægger, huseret for henved 600 år siden.

Det er vanskeligt at beskrive alle de steder, vi så og hørte om; en sådan tur skal opleves, og det kan den kun gøres med kyndig vejledning. At vi så tillige har et hyggeligt sammenhold, vi der flere gange har været med, når museumsforeningen byder på en billig historisk rejse, er et stort plus mere. Det er rejser, som mange flere af museumsforeningens medlemmer vil kunne få stor glæde af at deltage i.

Annelise Møller - Elise Olsen.

Alfred Christiansen, museumsforeningens friske og vitale medlem på 91 år var en af deltagerne på den vellykkede tur. Han fortsætter beretningen på næste side ved at causere lidt om turen

Ja, så blev det Kristi Himmelfartsdag. Og Slesvigrejsedag. Start: Kl 6.15. Uha! Tørne ud Kl. 4.45. Telefonen vækker : 3 gange. Sidste gang er det alvorligt: Se nu at komme op, det er torsdag morgen. Huh hej! Bad og barbering. Tøjet lå klar fra onsdag aften. Lidt morgenmad i en hast. Kufferten var også pakket. Så redning af sengen, så der ser pænt ud, hvis der bli'r indbrud, det var der nemlig for nogle dage siden i lejligheden underneden.

Så afsted til bybussen, den kom ikke - begynder først at køre kl. 6.00. Efter at have ventet nogle minutter, begynder jeg at gå til stationen. Bliver overhalet ved Svingelport af Annelise, Martin og Elise. "Ind i bilen med bagagen, ingen plads til dig" - "Jo, han kan godt være her, han fylder ikke så meget den splejs." Så kom jeg alligevel i god til posthuset, hvor bussen ventede. Kl. 6.05 var alle mødt og Poul talte os og konstaterede at hele selskaber var mødt. En af deltagerne råbte: Skal din kone ikke med Poul? Ingen svar.--- Eventuelle fraværende bedes melde sig. Alt i orden! Start!

Nu gjaldt det så om at lære hverandre at kende og helst blive "Een stor familie" Det fandt vi ud af på turen over Storebælt! Hvad skal vi dog med den bro? Det er dog meget bedre at sejle-behageligt, afslappende. Snart er vi ved Fyn. Op at se land- Ingen piger på kajen. Det er "osse" ligemeget for den der har sin egen. Men hvad med den der ingen har? Jo! Der står i sangen "Hanta'er sig een i drømme." Så over Fyn, udenom Odense til Middelfart Landevej o.s.v. Vi ser undervejs, at de fynske piger er stået op, men det er jo "osse" som de selv siger, at kun "Natten er vores egen" - "Hvis I forstår, hvad jeg mener" som Kjærulf Schmidt sa'e under Besættelsen, når han ville drille tyskerne. Nåh! Nok om det. Nu over Lillebæltsbroen. Den er på plads - hvis I forstår, . hvad jeg mener - der er så kort, at det er bedre at køre over den nye bro end at sejle. Og så er vi i "Hovedlandet" og nærmer os den gamle Kongeågrænse, og nu er Pouls kone, Ingrid, pludselig med, hvordan det så er gået til, og spørgeren ved starten behøver ikke at være bekymret mere.

Efter at have passeret den gamle grænse, begynder det at blive spændende. Poul går i gang med at fortælle, og hvor han dog er veloplagt, vidende og medrivende og interessant at høre på. Vi lytter intenst og glæder os til, hvad vi vil få at høre i de kommende dage.

Ja! Hertil kom jeg i mit - om jeg så må sige - causeri. Så blev klokken 22.50 og jeg lukkede op for fjernsynet for at se udsendelsen: "Om hundrede år er alting glemt." Ved at se og høre den, forstod jeg, at de danske i Sydslesvig er mere danske end dem nord for grænsen, og jeg glædede mig endnu engang over at have været med på Slesvigrejsen. Igen blev jeg grebet af den stemning, som under min takketale på hjemrejsen fik mig til at løbe løbsk og tale alt for længe. Derfor tror jeg, at det er bedst at stoppe nu, også da Elise og Annelise jo har skrevet et meget fint og udtømmende referat af hele rejsen. Derfor er der vist kun tilbage at sige: Tak og på gensyn på en anden rejse.

Mange venlige hilsener fra "Rejsekammeraten" - Alfred Christiansen

MØDER OG ARRANGEMENTER

"DER ER OGSÅ EN VERDEN UDEN FOR HELSINGØR"

Denne lille afdeling af Helsingør Museumsforening fortsætter succes'en med foredragsrækken, der omhandler kulturhistoriske emner fra hele verden. Foredragene vil blive holdt på museet i Karmeliterhuset, Sct Annagade 36 og i enkelte tilfælde på Marienlyst Slot ved Lappen. Sæsonen indledes den 18. oktober 1990 kl. 19.30 i Karmeliterhuset med det første foredrag i efterårets program:

- 18. oktober: The Everglades
Historien om et af verdens mest særprægede naturområder. Lysbilledforedrag.
Ingrid Dora Pedersen og Lars Bjørn Madsen.
- 1. november: Rom. Museumsformidler Poul Korse fortæller om denne kulturhistoriske perle.
Lysbilledforedrag.
- 15. november: Vejene omkring Hellebæk v/Erik Trolle. Lysbilledforedrag om huse og mennesker på denne del af Nordkysten.
- 29. november: Gotland v/Ingelise Ponsaing og Ingrid Dora Pedersen. Lysbilledforedrag om en historisk rejse til denne spændende ø.
- 13. december: Hildegard van Bingen. Rose-Marie Tillisch fortæller om denne utrolige kvinde (1098-1179), også kaldet "Den Hellige Hildegard" der kunne gøre sig gældende blandt den tids store mænd.

Efter Nytår er der endnu 6 foredragsaftener på de lige uger og der er planlagt følgende emner: Asterix og historien * Helsingør Toldkammer * Dobbeltstjernen fra Hven * Min barndom i Tikøb * Sømandens våde grav * Rundt om Valdemar Atterdag. Nærmere omtale af disse er at læse i næste nummer af museumsbladet. Oplysninger om, hvor foredragene holdes, kan fås ved henvendelse til museet (49 21 00 98), eller om aftenen hos Ingrid D. Pedersen (49 21 69 37)

Ingelise Ponsaing og Ingrid Dora Pedersen

MØDER OG ARRANGEMENTER

TIRSDAG, den 6. NOVEMBER, kl. 19.30

på MARIENLYST SLOT

Som det vil være kendt, har Helsingør Kommunes Museer kunnet indlemme et maleri af den store maler, C.G. Pilo, i sine samlinger på Marienlyst Slot.

Pilo virkede i Danmark ca. 1740 - 70. En spændende og fascinerende periode,

hvor oplysningstiden kulminerede herhjemme. Det var også i den tid N.H. Jardin skabte det smukke Marienlyst Slot.

Det har inspireret til denne aften, som vi kalder:

" PÅ PILOS TID "

som vi vil portrættere - især ved hjælp af tidens egen litteratur, poesi og musik.

Aftenen arrangeres af Erik Buch Vestergaard og Poul Korse fra Museumsforeningen samt Karsten Mach fra Musikskolen.

Helsingörs Avis.

1838.

AVERTISSEMENTS.

Helsingörs borgerlige Forening til Realkundskabers Udbredelse holder Generalforsamling i Hôtel d'Øresund førstkommande Onsdag den 24de October, om Eftermiddagen Kl. 6. — De Herrer Medlemmer ville behage at give Møde.

Directionen.

Da et Rygte er udspreidt om, at jeg undsestrevne, med Pension af Vandcompagniets Tjeneste entledigede Vandmester J. Heilgaard, stulde aldeles have opgivet min Næringsvei, saa erklærer jeg herved dette for en grov Usandhed, idet jeg uden Virksomhed ikke kan leve med Familie af min Pension. Ved Hjælp af min Søn, som i en Rakke af Aar er ved Siden af mig bleven dannet i Faget og samme saaledes fuldkommen voren — hvilket hans Dueligheid godtgjøres med Attester fra d'hr. Kammerherre von Krogh, Jærstraad Bjørnsen, Lieutenant Tegner m. fl. — kan jeg meget trygt paatage mig selv de betydeligste Arbejder som Vandmester. Mine Bestræbelser skulle stedse forenes med Redelighed, og jeg har saaledes den Ære at anbefale mig til Enhver, som behøver min Tjeneste.

Helsingör, den 14de September 1838.

Erbødigt

J. Heilgaard.

3000 Rbd. ansæt til Raads i førstkommande 11te December Termin, imod den meest betryggende Sikkerhed. Det Nærmere erfarees hos Procurator Nyebørg.

Undertegnede anbefaler sig som Portraitmaler; de Respective, som ønske at males eller tegnes indsaaces for at blive veltruffet, vilde behageligt henvende sig i Fiolgaden No. 463.

J. E. Richard.

Et stort Kunst-Kabinet,

bestaaende af en Samling af Bør forsmede Authometer i Meenest-Statrelse, forevises af Undertegnede paa den kongl. priv. Skydebane hver Aften fra Kl. 6 til 9; for første Gang Dnsdag den 8de og sidste Gang Søndag den 19de August. — Entreen betales ved Kassen med 2 Mk. Tegut pro persona og for Børn under 12 Aar 1 Mk. — Douzin-Billetter a 3 Rbd.; (for Børn det Halve) faaes til hver Tid paa Skydebanen.

Da dette Kabinet paa flere store Steder har vundet Bifald, saa smigrer jeg mig med det Haab, at det ogsaa her vil finde det ærede Publicums Tilfredsbed, og i Ervædsbed da her forevises endel gaunst nye Figurer, der adrig har været seete for.

Helsingör, den 6te August 1838.

N. U. Woller.

En brugt borgerlig Artilleri-Chafot ønskes tilkjøbt i Brøndstrædet No. 498 hos

A. Hartmann.

Et Bærelse til Vaden med Sovestue og Kjøkken er at erholde tillige til førstkommande Fjhytetid i St. Amnegaden No. 54.

En anstændig Pige ønskes sig Condition til 1ste November; hun anvises fra det Sted hun tjener, Strandgaden No. 233.